

ket, har også for en del motiver fra lidelseshistorien, men uden det myldrende liv der kendetegner skulpturerne. Desuden er der gruppevækkende skildringer af martyrernes lidelser.

Ulla Haastrup har fulgt arbejdsgangen på værksteder, hvor man lavede altertavler, og har påvist de forskellige forlæg, der er blevet arbejdet efter.

På ydersiden af de to alterfløje er der malede billeder af 12 hellige mænd og kvinder. Hver af dem har af Merete Geert Andersen fået en indgående beskrivelse. Legenderne om dem og deres placering i den danske middelalderlige forestillingsverden er her fastholdt.

Endelig er der til sidst et afsnit af Søren Kaspersen med titlen »Kirken som have«. Efter anmelderens skøn er det den mest spændende del af bogen. Her er altertavlen sat i sammenhæng med den bladhængsagtige dekoration af hvælvingerne i koret. Forfatteren formoder, at også skibets hvælving har haft en tilsvarende dekoration. Han gennemgår mange andre kirker med dekorationer der var domineret af bladværk. Frodig vegetation og planter hører sammen med forestillingerne om dåb og genfødsel. Med al fornøden forsigtighed fremsætter Søren Kaspersen det synspunkt, at altertavle og malerier i Løjt kirke smelter sammen til et paradisisk idealbillede. Han drager den konklusion deraf, at den sidste katolske biskop i Slesvig, Godske Ahlefeldt, og hans domkapitel ikke blot kæmpede for den katolske kirkes beståen, men også for dens genfødsel.

Troels Fink

Paul Tappe: *Det gamle Kær Herred i billeder og tekst*. (Studieafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, 1982).

I 1977 udgav pastor Paul Tappe, der nu

i en lang årrække har været præst for den danske menighed i Læk, en billedbog med titlen »Det gamle Læk i billeder og tekst«. Bogen giver et fortræffeligt og alsidigt indtryk af byen i perioden fra ca. 1890 til 1920. Der er fin balance mellem billeder og tekst; bogen hæver sig over de fleste af de lokalhistoriske billedbøger, der er kommet i de senere år.

Med bogen om det gamle Kær herred har Paul Tappe udvidet sit emne til det herred, hvori Læk er hovedbyen. De samme gode egenskaber, som gjaldt for bogen om Læk, præger også dette nye værk.

Læk herred ligger umiddelbart syd for den danske grænse med Slogs herred som nabo på den danske side. Det hørte i længst forsvundne dage til Ellum syssel. Efter reformationen var dette et overgangsområde, hvad kirkesprog angik. Først i 1768 blev det definitivt forordnet, at skolesproget skulle være tysk. Det danske folkesprog holdt sig længe; det er ikke helt forsvundet endnu, men om nogle årtier må man nok regne med, at sproggrænse og landegrænse vil falde sammen.

I bogen om Kær herred behandles den »preussiske« tid fra 1864 til 1920. Med en utrolig sporsans har Paul Tappe fundet frem til et repræsentativt billedstof. Hvert sogn har fået sit afsnit, men sammenholdt viser billeder og tekst egnens sociale og kulturelle situation – begge ord taget i videste forstand – og dertil også de særlige økonomiske vilkår, som de ændrede sig ikke mindst, da banen Flensborg-Læk-Nibøl blev åbnet i 1889.

I denne periode blev det tyske element mere og mere dominerende. De danske var forknytte, og den frejdige selvhævdelse, der dengang kendtes længere nord på i Sønderjylland, fandt ikke udtryk i det gamle Kær Herred. Denne side af tilværelsen er det vanskeligt at fastholde i et billedværk;

Paul Tappe må nøjes med at konstatere, at der den 14. marts 1920 var 5662 stemmer for Tyskland og 917 stemmer for Danmark; »det var en entydig afgørelse«, hedder det lakonisk. Siden har den danske folkedel fået langt bedre vilkår for at markere sig i samfundet. Men det er en anden historie.

Troels Fink

Filmfortegnelser 1. Registre over udvandrede 1868-1940. (Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm, 1983). 57 s., 20 kr.

Filmfortegnelsen omfatter dele af Københavns politis udvandringssager, nemlig samtlige registre over udvandrede (direkte og indirekte) 1868-1940.

Filmkortene er fremstillet i flere sæt, således at flere institutioner er i besiddelse af dem (i Nørrejylland Erhvervsarkivet, Lokalhistorisk Arkiv i Hjørring, Det danske udvandrerarkiv i Ålborg, Landarkivet i Viborg, Esbjerg byhistoriske arkiv), men kan også lånes efter almindelige udlånsregler.

Tove Elklit